

Napomena o izvornosti i autorstvu “Deklaracije o nezavisnosti”

IVAN GRDEŠIĆ*

Sažetak

Osim suvremene rasprave o teorijskim i literalnim izvorima političke misli Thomasa Jeffersona i utjecajima na sadržaj i stil Deklaracije o nezavisnosti, još za njegova života vođena je polemika o prirodi njegova autorstva. Osude za prepisivanje i preuzimanje iz političkih dokumenata toga doba i antičkih mislilaca, nisu bile samo posljedica političke nesnošljivosti i osobne zavisti nego i novonastajućeg pojma autorstva i izvornosti. Jefferson je svojim ciljem smatrao iskazati američki um, kako bi to bila čvrsta podloga legitimnosti zahtjeva za nezavisnošću. Novonastajući romantički pojam autorstva promatra ga kao novinu, kao različito i do tada nepoznato djelo. Jeffersonova originalnost jest doslovna, u vezi s klasičnim izvorima, osjećajima i sudovima svojih suvremenika.

U pismu upućenom supruzi Abigail, John Adams 2. srpnja 1776. piše: “Drugi dan mjeseca lipnja 1776. bit će najznamenitije doba u povijesti Amerike. Sklon sam vjerovati da će ga buduće generacije slaviti kao veliku obljetnicu. Treba ga zapamtiti kao dan oslobođenja, uzvišenim činom predanosti bogu svevišnjemu. Treba ga slaviti sa sjajem i svečanostima, predstavama, igrama, sportom, mužarima, zvonima, krijesovima i vatrometom, s jednog kraja kontinenta na drugi, od ovog doba navijeke.” Adams je pogriješio za dva dana, Kontinentalni kongres proglasit će Deklaraciju o nezavisnosti 4. srpnja 1776, pa tako i budući državni praznik Dan nezavisnosti. Autor tog slavljeneog dokumenta bio je Thomas Jefferson.

O izvorima kojima se Jefferson poslužio i utjecajima kojima se prepustio postoji literatura dostojna same teme. S jedne strane, klasično djelo Carla Beckera iz 1922. *The Declaration of Independence*, a s druge, za sada, revizionistička interpretacija teorijskih korijena Jeffersonove političke misli Garrya Willsa u njegovu djelu *Inventing America*. Rasprave takve vrste nastojale su pokazati teorijske utjecaje i njihovu recepciju u Jeffersonovu djelu, sporeći se više o tomu je li to bio, prije svih, John Locke i *Essays Concerning Human Understanding*,

* Ivan Grdešić, docent Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Politički sistem I, Unutrašnjo-politički odsjek.

ili *Second Treatise on Government*, ili pak škotski filozofi Henry Home Kames, Thomas Reid i Francis Hutcheson (kako to tvrdi Wills).¹

O autorstvu Deklaracije o nezavisnosti polemiziralo se mnogo još u vrijeme Jeffersonova života. Njegovi politički protivnici, federalisti, optuživali su ga za plagijat i prepisivanje iz preambule prije donesene *Virginia Declaration of Rights*, iz rasprava vođenih na Kontinentalnom kongresu, od Johna Lockeja, itd. Sam John Adams, na čiji je prijedlog i nagovor Jefferson preuzeo rad na nacrtu Deklaracije, zbog političkih i spisateljskih razloga optužio ga je da u njegovu tekstu ne postoji ni jedna nova ideja. Korijeni takvih mišljenja samo su djelomice u osobnoj zavisti i političkom neprijateljstvu. Mnogo više ona se mogu razumjeti kroz novi pojam autorstva, koji će uzeti maha upravo u to doba, doba nastupajućeg romantizma.

Pojam stvaralaštva i autorstva nije više bio neosoban (objektivističko i cikličko razumijevanje povijesti u kojem sadašnjost obnavlja prošlost), nego mnogo više utemeljen na samosvijesti i samoekspresiji, posebnosti i razlikovanju. Povijest se odvaja od sadašnjosti. O vlastitu odnosu prema Deklaraciji, njezinoj inspiraciji i svrsi Jefferson kaže: "... nisam želio pronalaziti nova načela, ili nove argumente, koje ranije nitko nije smislio, niti sam samo želio kazati stvari koje nikada prije nisu bile izrečene; nego sam želio pred čovječanstvo staviti opći smisao predmeta, pojmovima tako jednostavnima i čvrstim da će zadobiti njihov pristanak i time opravdati našu odluku o neovisnosti, na koju smo prisiljeni. Nisam težio originalnosti načela i osjećaja, niti sam prepisivao iz nekog posebnog ranijeg spisa, namjera mi je bila iskazati američki um i tomu iskazu dati odgovarajući ton i duh sukladno prilici."² Američki um i duh nisu Jeffersonova teorijska konstrukcija i spisateljska deskripcija, nego su posvuda: "harmonizirajuće misli doba, iskazane bilo u razgovoru, pismima, tiskanim esejima, bilo temeljnim knjigama javnih prava", kao što su Aristotel, Ciceron, Locke itd.³

Takvo razumijevanje autorstva razumije pojam "općeg znanja", "javnog znanja", kao medija oblikovanja ideja, a ne zbroj pojedinačnih autorskih prava. Invenција, otkriće, nije za Jeffersona put do slave, nego retorička metoda izbora argumenta. Originalnost je pojmljena gotovo doslovno, kao bliska veza s antičkim ili ranijim izvorima, a ne kao iskaz posebnosti neke misli. Sve što je odražavalo američki um i duh bilo je Jeffersonu podobna inspiracija, od antike (Homer kao pravi primjer izvornika) do svakidašnjeg štiva.⁴ Jay Fliegelman u *Declaring*

¹ Richard R. Beeman, "The American Revolution", u: Merrill D. Peterson, ed., *Thomas Jefferson*, Charles Scribner's Sons, New York 1986, str. 35.

² Prevedeno prema citatu u Richard Beeman, *nav. djelo*, str. 36.

³ Jefferson je ipak zadržao svoj autorski ponos. Govoreći o promjenama nacrtu Deklaracije sa strane Kontinentalnog kongresa, opisuje ih kao "sakaćenje".

⁴ Najbolji primjer takva pristupa jest Jeffersonov dom, koji je kao samouk arhitekt sam projektirao i godinama nadgledao gradnju i brojne adaptacije. Monticello je projektiran prema Jeffersonovu glavnom uzoru, renesansnom talijanskom arhitektu Andrei Palladiju. Jefferson je imao nekoliko izdanja njegovih *Four Books of Architecture*. Kao predložak za Monticello poslužile su dvije vile koje je izgradio Palladio, Villa Cornaro i Villa Pisani u Montagni. Slijedeći pak potrebe vlastitoga posjeda i načina života, Jefferson je unio mnogo tehničkih inovacija i poboljšanja, pokazujući genijalnu sposobnost prilagodbe klasičnom suvremenom.

Independence: Jefferson, Natural Language and the Culture of Performance", navodi primjer takve eklektičke prakse pri izboru državnog pečata. Odbor, u kojem je sjedio i Thomas Jefferson, uvrstio je u službeni državni pečat i poznatu izreku "*E pluribus unum*" (nalazimo je kod Vergilija i Horacija), ciljajući na jedinstvenost složene države. Ono što je tu zanimljivo jest neposredan izvor izreke. Ona je služila kao moto popularnom časopisu *Gentleman's Magazine* koji je pretiskavao tekstove objavljene u drugim novinama i časopisima. *Magazine* je zato bio dobar odabir za ime časopisa takve vrste. Pojam magazina služio je samo kao opis vojnog spremišta oružja i streljiva. Metaforički prijenos dovodi do novog značenja pa časopis postaje spremište streljiva - kad riječi postaju oružje.

Tako je i sama Deklaracija o nezavisnosti, u motivaciji njezina tvorca, bila sentencija: *E pluribus unum*. Kao što su Jeffersonu i njegovim suvremenicima Homer, Ciceron, Aristotel, Locke, Newton, bili izvori i "knjige općih mjesta" (kao i drugi ućeni ljudi i Jefferson je iz klasičnih djela prepisivao velika poglavlja te su tako nastajali svesci koje su zvali *commonplace books*) tako je danas Americi i svijetu Deklaracija o nezavisnosti homerski izvornik.

Ivan Grdešić

A NOTE ON THE AUTHENTICITY AND THE ATTRIBUTION OF THE DECLARATION OF INDEPENDENCE

Summary

The contemporary controversy about the theoretical and literary sources of Thomas Jefferson's political thinking and the influences on the content and the style of the Declaration of Independence dates back to the 18th century since even in Jefferson's lifetime the nature of his authorship came under serious scrutiny. Accusations levelled against him for pilfering and swiping from political documents of his contemporaries and thinkers of the Antiquity were due both to the political intolerance and personal envy as well as to the newly evolved concept of authorship and authenticity. Jefferson's aim was to express the American mind and make it into a solid foundation of the legitimacy of the demand for independence. The new romantic concept of authorship, however, views it as a new, separate and original work. Jefferson's originality is indisputable, and rooted in the classical sources, and the feelings and the judgements of his contemporaries.